

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Kadi Ojalill

LASTEAIAÕPETAJATE JA ÕPETAJAKOOLITUSE ÜLIÕPILASTE HOIAKUD
ANDEKATE LASTE HARIDUSE SUHTES
Bakalaureusetöö

Juhendaja: alushariduse dotsent Merle Taimalu

Tartu 2020

Resümee

Lasteaiaõpetajate ja õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate laste hariduse suhtes

Andekat last ümbritsevate täiskasvanute hoiakutest sõltub oluliselt andeka lapse märkamine ja edasine arendustegevus. Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada lasteaiaõpetajate ja koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava üliõpilaste hoiakud andekate laste hariduse suhtes. Andmeid koguti kvantitatiivset meetodit kasutades ning analüüsimisel kasutati kirjeldavat statistikat ja t-testi. Tulemustest selgus, et õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate laste vajaduste toetamise suhtes on positiivsemad kui lasteaiaõpetajate omad, samas esines üliõpilaste vastustes rohkem vastuväiteid andekate laste hariduse suhtes kui lasteaiaõpetajatel. Samuti olid üliõpilased arvamusel, et andekaid lapsi tõrjutakse eakaaslaste poolt rohkem kui seda leidsid lasteaiaõpetajad. Arutelust võib välja tuua, et vaatamata üliõpilaste positiivsetele hoiakutele andekate laste vajaduste suhtes, vajavad nende teadmised andekate hariduse teemal veel täiendamist.

Võtmesõnad: andekus, hoiakud, lasteaiaõpetajad, õpetajakoolituse üliõpilased

Abstract

Attitudes of pre-school teachers and teacher training students for the education of gifted children

The perception and further development of a gifted child significantly depends on the attitudes of the adults around the gifted child. The aim of the thesis is to find out the attitudes of pre-school teachers and teacher training students for the education of gifted children. Data were collected using a quantitative method and in analysis it was used descriptive statistics and t-test. The results showed that teacher training students attitudes for supporting the needs of gifted children are more positive than pre-school teachers, while students responses were more objectionable to educating gifted children than pre-school teachers. The students were also of the opinion that gifted children are excluded by their peers while pre-school teachers found it's not so problematic. It can be pointed out from the discussion that despite the positive attitudes of students for the needs of gifted children, their knowledge about the education of gifted children still needs to be improved.

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	5
2. Teoreetiline ülevaade	6
2.1 Andekus	6
2.2 Hoiakud	8
2.3 Õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate hariduse suhtes	9
2.4 Õpetajate hoiakud andekate hariduse suhtes	10
2.5 Õpetajate ja üliõpilaste hoiakute võrdlus andekate hariduse suhtes	13
2.6 Töö eesmärk ja uurimisküsimused	14
3. Metoodika	15
3.1 Valim	15
3.2 Mõõtevahendid	16
3.3 Protseduur	17
4. Tulemused.....	19
5. Arutelu	21
Kasutatud kirjandus.....	26
LISA 1. Küsimustik.....	33
LISA 2. Vastajate keskmised tulemused üksikvaidetena.....	35

1. Sissejuhatus

Kaasava hariduse põhimõte on tagada kõigile lastele võrdsed võimalused õppimiseks, sealhulgas ka andekatele lastele (Taperson & Haljaste, 2006). Kui varasemalt on levinud müüt, et andekas laps tuleb ise enda arendamisega toime, siis tegelikkuses vajab andekus tähelepanu ning toetavaid tegevusi (Põlda & Aava, 2016; Sepp, 2010; Unt, 2005). Andekas laps vajab arengukeskonda, kus pakutakse talle piisavalt rikastavaid ja väljakutset pakkuvaid tegevusi (Kõrgessaar, 2010) ning õpetajatelt oodatakse, et ta selgitaks välja lapse vajadused, oleks kursis last puudutavate probleemidega ning omaks hoiakuid, mis toetaksid lapse arengut (Sekowski & Lubianka, 2015). Varasemad uurimused (Laine, 2016; Sepp, 2002) toovad välja, et enamasti tegeletakse lastega, kellel esinevad õpiraskused või üldine mahajäämus ning andekad lapsed jäetakse sealjuures tahaplaanile (Põlda & Aava, 2016). Kuna hariduses puudub selge süsteem andekuse toetamiseks (Põlda, 2018; Serbak, 2019), siis kogu andeka lapse suunamine jääb õpetaja vastutusele (Laine, 2016).

Tänapäeva arenev tehnoloogia- ja teadusvaldkond vajab enda ümber mõtlevaid inimesi, seetõttu peame hoidma oma talente ning toetama nende arengut ja potentsiaali maksimaalselt (Serbak, 2019). Kui anded jätta ilma sooduskeskkonnata ja nendega mitte tegeleda, siis jäävad nad lihtsalt soiku (Kõrgessaar, 2010; Sepp, 2010). Samuti võib andeka lapse kõrvalejätmine kaasa tuua probleemse käitumise, sest igavuse tõttu segavad nad õppetööd (Põlda & Aava, 2016). Avastamata ja arendamata andekus võib asendada tähelepanuvaeguse, õpiraskuste või muude käitumisprobleemidega, mis üldises plaanis kujundab lapses kooli/rühmavaenulikku hoiakut (Kõrgessaar, 2010). Õpetajad väärtustavad andekust (Reilly, 2018; Tortop, 2013) ja peavad andekatega tegelemist oluliseks (Laul, 2018), aga tegelikus praktikas napib neil ressursi andekate lastega tegelemiseks (Abu, et al., 2017; Laine, 2016). Tekib küsimus, et kui me ootame andekatelt, et nad hoiaksid meie ühiskonda jätkusuutlikuna, siis miks me teiste õppijate vajadused esikohale tõstame ja andekad kõrvale jätame? (Laine, 2016; Põlda & Aava, 2016).

Õpetaja hoiakud andekate laste suhtes on olulised, sest hoiakutest sõltub andeka lapse märkamine ning edasine arendamistegevus (Laine, 2016; Tortrop, 2013; Unt, 2005; Vreys, 2017). Varasemad üliõpilastööd (Laul, 2018; Rosanov, 2011) on fookusesse võtnud andekuse märkamise, toetamise ja õpetamisega seonduva, kuid lasteaiaõpetaja hoiakuid andekate laste suhtes töö autorile teadaolevalt Eestis varem uuritud ei ole. Väliskirjanduses on esitatud

kooliõpetajate hoiakuid andekate laste suhtes (Laine, 2016; Lassig, 2009; Konrad & Gabrijelcic, 2015; Krijan et al., 2014; Reilly, 2018; Vreys, 2017), lasteaiaõpetajaid on küsitletud vähem (Konrad & Gabrijelcic, 2015; Laine, 2016). Varasemate uurimuste tulemused õpetajate hoiakutega seoses on kohati vastuolulised, näiteks leidub uurimusi, kus õpetajad väärtustavad (Reilly, 2018) ja hoiavad positiivset hoiakut andekate laste suhtes (Bartley, 2014; Laine, 2016; Lassig, 2009), aga leidub ka õpetajate negatiivset suhtumist andekate haridusse (Cross et al., 2013; Polyzopoulou et al., 2014). Seega ühtset seisukohta andekatesse pole veel kujundatud.

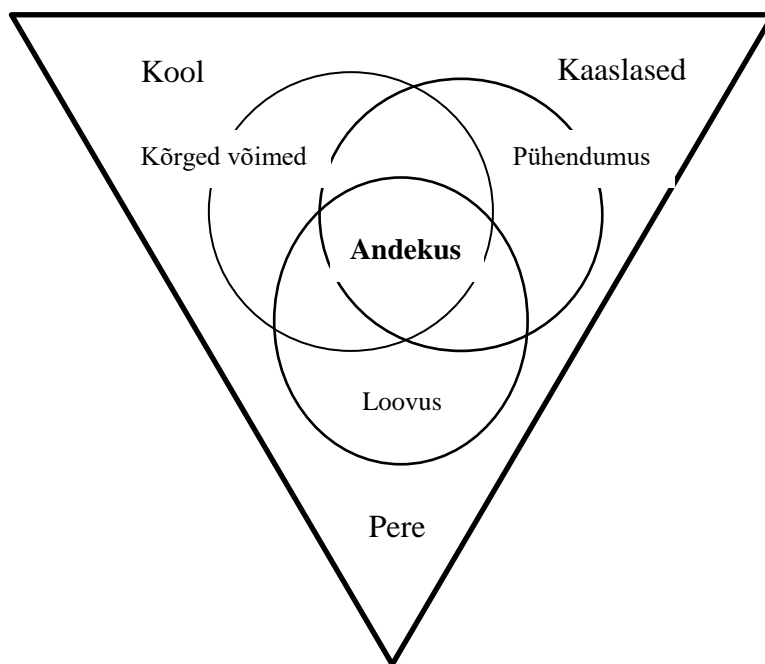
Alusharidus mängib olulist rolli lapse õpiharjumuste kujundamisel ning paneb aluse lapse edasisele haridusteele ning oskusele õppida (Sepp, 2010). Õpetajaks õppiva üliõpilase hoiakud on sama olulised kui praktiseeriva õpetaja omad, sest oma suhtumisega astuvad nad laste ette ning tegutsevad vastavalt (Tirri et al., 1998). Õpetajakoolituse üliõpilaste uskumusi teades on võimalik parandada nende professionaalset ettevalmistust ja õpetamistegevusi (Brookhart & Freeman, 1992). Varasemate uurimuste kohaselt esineb üliõpilaste hoiakutes samuti vastuolusid (Troxclair, 2013), mis kinnitab seda, et ka üliõpilaste suhtumistes andekate hariduse suhtes pole ühtset seisukohta. Ühtne positiivne seisukoht andekate hariduse suhtes on oluline, sest see soodustab andeka lapse märkamist ning temaga tegelemist, negatiivse hoiaku korral on võimalus vastavald hariduslikud muudatused teha, mis toetaksid õpetajate/üliõpilaste positiivsete hoiakute kujundamist andekate hariduse suhtes. Seega on oluline välja selgitada, millised on meie lasteaiaõpetajate ning tulevikus õpetajatena tööd alustavate üliõpilaste hoiakud andekate hariduse suhtes. Kuna hoiakud on olulised andeka lapse arendamise juures, siis võtab käesolev bakalaureusetöö fookuseks koguda infot nii lasteaiaõpetajate kui ka õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakute kohta. Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada lasteaiaõpetajate ja koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava üliõpilaste hoiakud andekate laste hariduse suhtes. Järgnevalt antakse teoreetiline ülevaade töö põhimõistetest ning varasematest uurimustöödest õpetajakoolituse üliõpilaste ja õpetajate hoiakute kohta andekate laste hariduse suhtes.

2. Teoreetiline ülevaade

2.1 Andekus

Andekuse mõistet on keeruline määratleda, sest maailmas esineb palju erinevaid definitsioone, mis püüavad andekust lahti mõtestada. Siiski eristatakse andekuse juures ühte tunnust ehk inimese eeldust saavutada ühel või mitmel alal silmapaistvaid tulemusi (Lindgren & Suter, 1994; Unt, 2005). Andekuse mõistet on võimalik lahti seletada ka läbi erinevate

modelite ning autor toetub oma töös Ameerika psühholoog Renzulli (2002) „kolme ringi mudelile (vt joonis 1)“. Renzulli arvates on andekate arendamiseks olulised kolm komponenti: kõrge võimekus, loovus ja pühendumus. Kõrge võimekuse juures eristab ta üldvõimekust (näiteks info töötlemine, kogemuste integreerumine ja abstraktne mõtlemine) ja erivõimekust (suutlikkus omandada teadmisi, tegutseda teatud valdkonnas). Loovuse all mõistab Renzulli mõtlemise sujuvust, paindlikkust, originaalsust, avatust kogemustele ja riskivalmidust. Pühendumuse all toob ta olulise aspektina välja motivatsiooni ehk püsivuse, enesekindluse ja huvitavuse valdkonna vastu. Ta leiab, et ilma pühendumiseta ei ole suur saavutus võimalik ning kui kõik „kolme ringi“ komponendid koos töötavad, siis avaldub ka andekus (Renzulli, 2002). Mönks on lisanud antud mudelile keskkonnafaktorid, milleks on kodu, kool, kaaslased, muutes mudeli mitmefaktoriliseks Renzulli-Mönksi mudeliks (Mönks, 1992, viidatud Sepp, 2010b j). Antud bakalaureusetöö raames paigutuvad uuritavad (lasteaiaõpetajad/üliõpilased) „kooli“ rolli, kes „kaaslaste“ ja „pere“ kõrval mängivad sama olulist rolli lapse andekuse toetamise juures (Sepp, 2010).

Joonis 1. Andekuse Renzulli-Mönksi mudel (Sepp, 2010, lk. 9)

Kõrgessaar (2010) käsitleb andekat last haridusliku erivajadusena, sest andekatel esinevad sarnased õpikeskkonna probleemid nagu seda on muudel hariduslike erivajadustega lastel (Kõrgessaar, 2010). Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2019) ei määratle andekat last kui hariduslikku erivajadust, vaid toob välja selle, et kui lapsel ilmneb andekus, siis tagatakse talle kooli poolt individuaalne õppekava ning vajadusel täiendav juhendamine õpetajate või tugispetsialistide poolt (PGS, 2019). Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on

andekad määratletud kui erivajadustega lapsed, aga puudub täpsem kirjeldus andekuse mõiste kohta (Koolieelse lasteasutuse..., 2008).

Suur enamus õpetajaid omavad traditsioonilist seisukohta andekatest lastest (Põlda & Aava, 2016). Nende jaoks seostub andeka lapsega järgmised omadused: tugev arutlemisoskus, üldine hea teadmispagas, hea keeleline teadlikkus ning tugev grammatika valdamine. Õpetajatel on keerulisem nimetada neid lapsi andekateks, kelle akadeemilised võimed ei ole nii tugevad. Leitakse, et lapsel peaks mingisugune võimekuse tase ilmnema, et saaks esile kerkida andekus (Moon & Brighton, 2008). Samas on leitud, et õpetajad tunnevad ebamugavust sildistamaks last andekaks, palju paremini tunnevad nad ennast siis kui saavad kasutada termineid „võimekas“, „rohkem võimekam“ jne (Barrington, 2014).

Õpetajad ja koolijuhid ei seosta andekaid lapsi hariduslike erivajadustega (Põlda, 2018), kuigi see teatud õigusaktides nii on sõnastatud (Serbak, 2019) ning üldsuse seas levib arusaam, et andekas saab ise hakkama ning toetust ei vaja (Põlda & Aava, 2016). Kuna andekus avaldub mitmekülgset, siis tuleks andekale lapsele läheneda mitme aspekti kaudu, näiteks küsida infot lapse enese käest, vanemate hinnanguid lapse iseärasuste kohta ning uurida õpetajate/treenerite tähelepanekuid. Nii on võimalik lapsest saada terviklikum pilt ning leida üles need omadused, mis on iseloomulikud võimekamatele (Sepp, 2010).

2.2 Hoiakud

Mõistet hoiak (*attitude*) on defineeritud kui „isiksuse püsiv valmisolek reageerida teatud kindlal viisil“ (Bachmann & Maruste, 2011, lk 359). Hoiakud väljenduvad hinnanguliselt millegi või kellegi suhtes teatud käitumise kaudu. Need põhinevad inimese väärtustel, mis loovad meie maailmanägemuse, tõlgendused ja tõekspidamised maailmast (Bachmann & Maruste, 2011). Hoiakud, uskumused ja väärtused on omavahel seotud moodustades inimese veendumuste süsteemi ja on väga isiklikud. Hoiakud ei ole nähtavad, järeldused tehakse inimese ütluste, reaktsioonide ja käitumise kaudu (Pajares, 1992).

Hoiak väljendub tavaliselt tunnetusliku, emotsionaalse või käitumusliku komponendina, mõjutades inimese uskumusi ja väljendudes käitumises (Albarracin et al., 2005). Hoiakud ja käitumine ei pruugi alati kooskõlas olla, sest reaalne elu ja sotsiaalne keskkond oma piirngutes ei lase hoiakutel käitumise tasandil väljenduda. Inimese käitumist võib mõjutada ka teiste inimeste poolt kehtestatud reeglid (või arvamused) ning ootused (Bachmann & Maruste, 2001).

2.3 Õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate hariduse suhtes

Õpetajakoolituse üliõpilaste seas läbiviidud uurimused toovad välja üldiselt positiivsed hoiakud andekate laste hariduse suhtes (Adams & Pierce, 2004; Kagan, 1992; Megay-Nespoli, 2001). Üliõpilane väljendab positiivset hoiakut andeka lapse suhtes vaatamata sellele, kas ta on andeka lapsega varasemalt kokku puutunud või mitte (Adams & Pierce, 2004). On leitud, et üliõpilastel on positiivseid hoiakuid individuaalsete erisuste suhtes pigem õpingute alguses, aga need muutuvad kui üliõpilased jäävad klassis (nt. praktikal) hätta. Nad küll tahaksid andekaid lapsi arendada, aga neil jääb puudu oskustest ja ressursist seda teha (Paine, 1990). Tööellu sisenevad enamus üliõpilasi positiivsete uskumustega, teades, et seal võib kohata erineva õppimisvõimega lapsi, aga päris tööelu toob nendeni teadmise, et ei suudeta alati tagada kõigi laste võimetekohast õpet (Moon, et al., 1999; Wood & Floden, 1990). Kagan (1992) leiab, et õppimise ajal on õpetajaks õppivate üliõpilaste hoiakud suhteliselt vabad, aga muutuvad traditsioonilisemaks kui asutakse õpetama või õpetajana tööle (Kagan, 1992). Leitakse, et alustavaid õpetajaid tuleks juhendada selles, kuidas märgata ja toetada akadeemiliselt erineva võimekusega lapsi. See annab neile vajaliku enesekindluse töötamiseks erivõimekusega lastega (Megay-Nespoli, 2001; Moon, et al., 1999).

Peale positiivsete hoiakute on leitud üliõpilaste seas ka vastuolulisi hoiakuid andekate laste hariduse suhtes. Näiteks kui üliõpilaste hoiakud andekate laste vajaduste märkamise suhtes on positiivsed, siis andekate toetamiseks nad eraldi rahalist ressursi ei eraldaks. Samuti olid üliõpilased oma hoiakutes negatiivselt meelestatud õppe kiirendamise ja ka võimete alusel grupeerimise suhtes (Troxclair, 2013). Leitakse, et õpetajakoolituses saadud teadmised andekate haridusest ei hoiu eemale eelarvamuslikest hoiakutest andekate õpetamise kohta (Ross, 1988).

Juba õpetajakoolituse ajal on oluline tõsta õppijate teadlikkust andekate laste vajaduste suhtes, sest hoiakud, mida me kujundada saame juba kooli ajal on olulise tähtsusega töökeskkonnas. On leitud, et kui toetada üliõpilasi nende praktika jooksul erinevate töötubadega ja andekusega seotud kursustega, siis paraneksid oluliselt üliõpilaste oskused ja enesekindlus laste erisuste märkamises, hindamises ning õppe diferentseerimises (Fraser-Seeto, 2013; Megay-Nespoli, 2001). TÜ õpetajakoolituse õppekavas ei leitud eraldi kursuseid, mis käsitleks andekate teemasid, aga eripedagoogika üliõpilastele pakutakse valikmoodulina kursust „Andekuse psühholoogia ja pedagoogika küsimusi“ ning leidub aineid, kus puudutatakse üldiselt andekate laste temaatikat (TÜ infosüsteemid, 2019).

Varasemad uurimused toovad välja selle, et ülikoolid siiski pakuvad andekatega seotud kursuseid liiga vähe ning see ei toeta tulevaste õpetajate kompetentsi töötamiseks andekatega (Tyrrell et al., 2018; Bochkareva et al., 2018). Õpetajakoolituse kursused ja praktikavõimalused andekate hariduse teemal tõstaksid peale teadlikkuse ka üliõpilaste enesekindlust andekate õpetamisel ning oleks soodne alustava õpetaja positiivsete hoiakute kujundamisele andekate laste suhtes (Bangel et al., 2010; Goddard & Evans, 2018). Ilma haridussüsteemi vajaliku toetuseta on lihtne alustaval õpetajal pöörduda õpetamises lähenemisele „üks suurus kõigile“ (Megay-Nespoli, 2001).

2.4 Õpetajate hoiakud andekate hariduse suhtes

Andekate vajaduste toetamine. Õpetaja positiivne hoiak laste kaasamisele on oluline eeltingimus, et toetada üldiselt teistest eristuvaid õppijaid (Häidkind & Oras, 2016). Varasemate uuringute põhjal võib öelda, et õpetajate valdav hoiak andekate laste ja nende hariduse suhtes on positiivne või neutraalne (Häidkind & Oras, 2016; Laine, 2016; Lassig, 2009; Reilly, 2018; Tortop, 2013). Küll aga nähakse, et reaalsuses on andekate haridusse panustamine väljakutse, mida mõjutavad õpetajate puudulikud teadmised, klasside/rühmade suurus, ajaline faktor, spetsialistide ja kaaskolleeegide toetuse puudumine (Laine, 2016; Konrad & Gabrijelcic, 2015; Krijan et al., 2014; Reilly, 2018; Vreys, 2017). Esineb ka mitmetähenduslikku (*ambivalent*) hoiakut seoses andekate laste haridusega, mida võivad tõsta koolides puuduvad spetsiaalsed andekatele suunatud haridusprogrammid ning õpetajate vähene enesetäiendamine. Samuti võib mitmetähenduslikku hoiakut mõjutada koolitöötajate ja juhtkonna enda erinevad teadmised ja kogemused seoses andekate lastega (Bartley, 2014; Lassig, 2009).

Andekate arendamiseks on vajalik õpetaja enesetäiendamine, et olla teadlikum andekate vajaduste suhtes. Ennast koolitanud õpetajad kasutavad oma töös mitmekülgsemaid õpetamise meetodeid ning suudavad toetada ka oma kolleege, kellel andekatega kokkupuude on vähene (Sekowski & Lubianka, 2015). On leitud positiivne seos õpetaja hoiaku ja koolitamise vahel, mis näitab, et kui õpetaja teadmised suurenevad andekate laste valdkonnas, siis usaldavad nad iseennast rohkem ning suhtuvad andekatesse positiivsemalt (Goodnough, 2001; McCoach & Siegle, 2007; Vreys, 2017). Samas on leitud uurimustest, et õpetajate enesetäiendamine või andekatega seotud õpetamiskogemus ei tõhusta alati andekate vajaduste toetamist ning ei pruugi edendada õpetaja positiivset hoiakut andekate haridusele (Rowley, 2002; Vreys, 2017). Kui haridustöötaja ei ole avatud kaasava hariduse süsteemile, mis toetab andekate mitmekülgset arendamist, siis ei ole ta ka motiveeritud teadvustama andeka lapsega

seonduvaid vajadusi (Bartley, 2014; McCoach & Siegle, 2007). Need õpetajad kellel on huvi andekate teema vastu, panustavad antud valdkonda rohkem (Tortrop, 2013), aga õpetajad, kellel puuduvad teadmised andekate hariduse kohta pööravad andekatele ka vähem tähelepanu ning ei jaga vastavateemalist informatsiooni lapse vanematele (Wellisch, 2019). Puudulik koolitamissüsteem andekate teemaga seoses võib oluliselt mõjutada õpetajate teadmisi ning nende hoiakuid (Al-Makhalid, 2012).

Vastuväited andekate haridusele. Nii mõnedki uurimused toovad välja selle, et õpetajad ei taha andekaid õpetada, sest andekad nõuavad lisaressurssi (Laul, 2018; Põlda & Aava, 2016; Rosanov, 2011). Õpetajad soovivad, et andekaid lapsi oleks rühmas, sest see tõstab klassi üldist mainet, aga samas loodavad, et andekad käituksid nagu tavalised lapsed ega nõuaks nii palju tegelemist (David, 2011; Põlda & Aava, 2016). Vähesed tavakooliõpetajad toetavad andekate haridust, enamus neist ei näe panustamise vajadust ning tunnevad, et andekatega tegelemine pigem soodustab elitismi (Cross et al., 2013). Üldist tõrksust andekate hariduse suhtes võib õpetajate seas tõsta ka ebakindlus ja vähene teadlikkus andekate ja tavalaste koosõpetamisest (Kitsng et al., 2015; Polyzopoulou et al., 2014). Selline negatiivne hoiak ning akadeemiline lahknevus võib pidurdada õpetaja professionaalset arengut ning soodustada ka valearvamusi ning ebavõrdsust andekate laste suhtes (Cross et al., 2013). Siinkohal võib oma rolli näidata ka asutuse juhtkonna uuendusmeelsus, mis mõjutab õpetaja suhtumist andekatesse ja koolitamismõimalustesse (Krijan et al., 2014). Kui juhtkond kaasab oma töötajaid andekatega seotud otsustes kaasa rääkima ning pakub koolitamismõimalusi, siis see tõstab ka huvi ning positiivset suhtumist andekate teema vastu (Barrington, 2014). Lapse vajaduste mõistmine ja rohkemate teadmistega õpetajad on oma hoiakutes optimistlikumad ning annavad lootuse suuremale panustamisele andekate haridusse (Polyzopoulou et al., 2014).

Kui tuua fookusesse õpetajate vanuselised erinevused, siis on leitud, et vanema generatsiooni õpetajad on tõenäolisemalt rohkem muutuste vastu kui nooremad ning seetõttu kalduvad jääma traditsioonilisemate õpetamismeetodite juurde (Vreys, 2017). Mõni noorem õpetaja jällegi ei suuda mõista oma vähese kogemuse tõttu andekate laste vajadusi (Reilly, 2018).

Andekat last ümbritsevad täiskasvanud. Peale õpetajate on andeka lapse jaoks oluline ka kõigi lapsega tegelevate täiskasvanute omavaheline koostöö (Sekowski & Lubianka, 2015). Haridussidusrühmad mõistavad koostöövajaduse olulisust, aga näevad üksteist pigem protsessi takistajatena kui partneritena, mis võib tuleneda puudulikest ressurssidest – aja,

teadmiste ja tahtmise puudumisest (Põlda, 2018). Õpetajatel on raske leida aega andekate jaoks, kuigi andekas laps vajab järjepidevat juhendamist (Abu, et al., 2017; Barrington, 2014; Laul, 2018; Saul et al., 2007). Lapsevanemate huvi puudumise või pedagoogide ülekoormatuse tõttu võib kannatada ka koostöö ning lapse anded võivad seetõttu soiku jääda (Kõrgessaar, 2010).

Andeka lapse tõrjumine. Andekas laps pakub oma olemusega väljakutset ning seetõttu vajavad õpetajad selleks enesekindlust ning teadmisi, et andekatega toime tulla (White et al., 2004). Saul jt (2007) toovad oma uurimuses peamisteks raskusteks andekate lastega suhtlemisprobleemid, distsipliinirikumised ning üldised konfliktid eakaaslastega (nt „teistsuguse“ tunde tekitamine) (Saul, et al., 2007). Andeka lapse sotsiaalne ning emotsionaalne võimekus võivad olla aeglasemalt arenenud kui nende eakaaslastel. Paremate kognitiivsete võimete poolest võivad tekkida arusaamatused ning see raskendab andekate kontakti eakaaslastega (Bauer, Benkstein et al., s.a; Kroesbergen et al., 2015). Samuti võidakse andekaid lapsi tajuda negatiivses võtmes, sest igavuse tõttu segavad nad õppetööd ning õpetajatel puudub igasugune energia ja vaba ressurss nendega tegutseda (Põlda & Aava, 2016). Õpetajad leiavad, et kui andekal lapsel on probleeme, siis tuleks need enne ande arendamist/õpetamist kõrvaldada (Moon & Brighton, 2008). Oluline on siiski suhtuda lapsedesse positiivselt, sest see tõstab enesekindlust ja suurendab lapse sotsiaalset panust, negatiivse hoiaku korral tekitab see lapsed tõrjutust, ebarealistlikku enesehinnangut ning põhjustab ärevust. Õpetajatel ja lapsevanematel on sealjuures oluline roll ennetada negatiivse suhtumise tekkimist rühmas (Abu, et al., 2017).

Võimete alusel grupeerimine. On kindlaks tehtud, et andekus vajab toetust (Unt, 2005) ning annet saab järjekindla pingutuse ja tööga arendada (Sepp, 2010b). Õpetajad leiavad, et tavaline õppekava ei rahulda andekate vajadusi, sest andekatel on erinev õppimiskiirus, nad on eakaaslastest intelligentsuse poolest kõrgemal tasemel ning õppekavast tulenevad tegevused ei paku andekale väljakutseid (Abu, et al., 2017; Laul, 2018). Kui andekaid lapsi grupeeritakse nende võimete alusel ja neile antakse võimalus saada võimetele vastav õppekava, siis tegutsevad nad tunduvalt paremini kui tavarühmas (Gross, 2006a). Hästi mõjub andekatele lastele see, kui nad saavad sarnaste võimete ja huvidega lastega koos aega veeta (Kõrgessaar, 2010; Sepp & Schults, 2018). Kui andekad saavad olla koos omasugustega, siis esitavad nad üksteisele suuremaid väljakutseid ning see tagab nende enda rahulolu õppeprotsessis (Kõrgessaar, 2010). Enamus õpetajaid tunnustavad, et nad ei tee mingeid õppekavalisi muudatusi kui nad andekaid õpetavad (Abu, et al., 2017; Laul, 2018). Põhjusena

tuuakse aja- ja tahtmise puudus ja arvatakse, et andekas laps saab ka individuaalselt hästi hakkama. Kui õpetaja teebki mingeid muudatusi, siis tehakse seda pigem lastele, kellel esineb õppimisprobleeme (Brighton et al., 2005).

Andekate laste toetamisel on oluline ka õppe diferentseerimine (Barrington, 2014). Siinkohal toonitab Kõrgessaar (2010), et lapsel peaks sel juhul olema ka püsivust ning missioonitunnet, et diferentseeritud õppes kasu oleks (Kõrgessaar, 2010). Õpetaja peaks õppe diferentseerimise juures arvestama sellega, et andekatele pakutavad ülesanded oleksid väljakutset pakkuvad ja annaksid võimalusi uudseid ideid genereerida. Igasugune tagasiside ja kiitus tuleks üles ehitada lapse jõupingutuste ja omandatud oskuste tunnustamisele (Sepp, s.a). Eestis üliõpilaste uurimustöödest ja väliskirjandusest on leitud, et õpetajad tunnevad puudust õppe diferentseerimise võimalustest ning andekatele mõeldud õppematerjalidest. Tõhusaid meetodeid (nt. aktseleratsioon, arenduskava jms.) kasutatakse õpetajate seas vähe ning selle põhjuseks tuuakse, et pedagoogidel puuduvad kokkupuuted ja oskused erinevate meetodite kasutamise osas (Abu, et al., 2017; Laul, 2018; Rosanov, 2011; Tortrop, 2013).

Õppe kiirendamine. Tõhusaks sekkumisviisiks andekate laste puhul peetakse õppe kiirendamist, mis tagab andekate arendamise (Colangelo et al., 2004; Kulik, 2004). Näiteks üheks aktseleratsiooni meetodiks on lapse varasem koolisaatmine, mis eeldab, et laps oleks psühholoogiliselt valmis koolikeskkonda sisenema (Unt, 2005). Õpetajate seas leidub positiivseid hoiakuid õppe kiirendamise suhtes, kuigi nad on murelikud klassi vahelejätmise teatud mõjude suhtes (Gallagher et al., 2011). Õpetajad leiavad, et õppe kiirendamine toob endaga kaasa raskusi sotsiaalses keskkonnas kohanemisega (Lassig, 2009). Varasemad uurimused õppe kiirendamise kohta ütlevad, et see mõju ei ole kuidagi kahjulik andekate laste emotsionaalsele ja sotsiaalsele heaolule (Gross, 2006b; Rogers, 2004). Esineb ka pedagoogide negatiivset hoiakut nii võimete alusel rühmitamise kui ka õppe kiirendamise suhtes (Laine, 2016; Lassig, 2009; Krijan et al., 2014; Reilly, 2018). Paraku õpetajad ei rakenda andeka lapse puhul õppe kiirendamist (Rosanova, 2011), nad lähtuvad oma töös andekatega pigem sellest, et tegevused vähem aega ja ressursi võtaksid (Laine, 2016).

2.5 Õpetajate ja üliõpilaste hoiakute võrdlus andekate hariduse suhtes

Võrreldes töötavate õpetajate ja õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakuid seoses andekate lastega, siis õpetajate hoiakud on positiivsemad andekate õpetamisega ja õppe rikastamisvõimaluste osas (Tirri et al., 1998). Leitakse, et õpetajakoolituse üliõpilased on teadlikud laste erinevatest vajadustest, aga neil puuduvad teadmised ja oskused lapsi diferentseeritult juhendada (McDiarmid, 1990; Tomlinson, et., al 1995). Samuti tunnevad töötavad õpetajad ennast

enesekindlamalt märkamaks lapses andekusele viitavaid omadusi. Õpetajate eelisteks on varasemad kogemused andekate lastega, mis aitavad tähelepanu pöörata andekusega seotud omadustele (Siegler et al., 2010). Üliõpilaste hoiakud on aga soosivamad andekate õppe kiirendamise ja eriklassi paigutamises ning andekate tulevikusuundumuste ja prioriteetide osas erihariduses (Tirri et al., 1998). Samas nii üliõpilased kui ka õpetajad on mõjutanud lapse andekuse tuvastamisel sellest, kui lapse vanem õde või vend on mingis valdkonnas andekas. Andeka vanema õe/venna järgi tehakse ennatlikke järeldusi lapse andekaks pidamise kohta (Siegler et al., 2010).

2.6 Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Eespool kirjutatule toetudes toob töö autor välja selle, et andekad lapsed vajavad oma võimete arendamiseks järjepidevat õpetajapoolset tuge. Alusharidus aitab kujundada lapses õpiharjumusi ning paneb aluse lapse edasisele haridusteele. Lasteaiaõpetajate positiivsed hoiakud andekate laste suhtes on olulised lapse edasiseks arendustegevuseks. Et ennetada andeka lapse probleemset käitumist ning hoida tuleviku ühiskonna talente, siis on oluline juba varakult toetada nii lasteaiaõpetajate kui ka õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakute kujunemist andekate valdkonnas. Varasemalt on uuritud kooliõpetajate hoiakuid andekate laste hariduse suhtes, lasteaiaõpetajaid ning õpetajakoolituse üliõpilasi on küsitletud vähem. Uurimused on viidanud nii positiivsetele kui ka negatiivsetele hoiakutele andekate laste hariduse suhtes, mis viitab ühtse seisukoha puudumisele. Ühtne positiivne seisukoht andekate hariduse suhtes on oluline, sest see soodustab andeka lapse märkamist ning temaga tegelemist, negatiivse hoiaku korral on võimalus vastavald hariduslikud muudatused teha, mis toetaksid õpetajate/üliõpilaste positiivsete hoiakute kujundamist andekate hariduse suhtes. Seega on oluline välja selgitada, millised on meie lasteaiaõpetajate ning tulevikus õpetajatena tööd alustavate üliõpilaste hoiakud andekate hariduse suhtes. Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada lasteaiaõpetajate ja koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava üliõpilaste hoiakud andekate laste hariduse suhtes.

Bakalaureusetöö käigus otsiti vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Missugused on õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate hariduse suhtes?
2. Millised on lasteaiaõpetajate hoiakud andekate laste hariduse suhtes?
3. Millised erinevused hoiakutes andekate laste hariduse suhtes esinevad õpetajakoolituse üliõpilaste ja lasteaiaõpetajate vahel?

3. Metoodika

Käesoleva bakalaureusetöö puhul on tegemist kvantitatiivse uurimusega. Kvantitatiivne uurimusmeetod sobib hästi lasteaiaõpetajate ja õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakute kogumiseks, sest see võimaldab uurida suuremat valimit ning teostada õpetajakoolituse üliõpilaste ja lasteaiaõpetajate hoiakute võrdlemist.

3.1 Valim

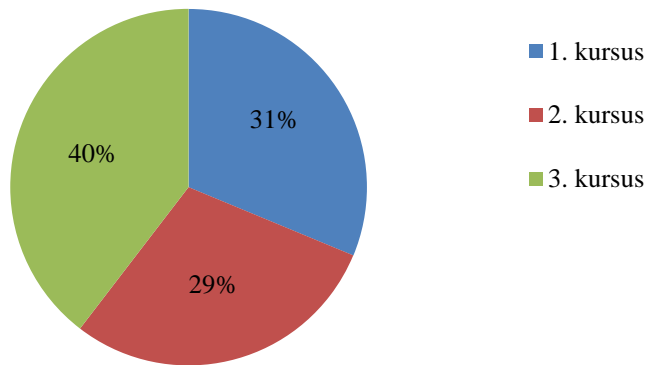
Uuringus kasutati mugavusvalimit, st lähtuti lihtsa kättesaadavuse, leitavuse või uuritavate koostöövalmiduse põhimõttest (Õunapuu, 2014). Autor valis endale tuttavad või lähemal asuvad lasteaiad, mis paiknesid Tartu linnas ning edastas küsimustikud kokkuleppel asutuse direktoriga, kas kinnistes ümbrikutes või elektroonse küsimustikuna.

Kokku osales uurimuses 11 lasteaeda ning valimi suuruseks oli 93 vastajat. Valimi moodustasid Tartu linna lasteaedades töötavad lasteaiaõpetajad (kokku 45) ning Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava päevaõppe erialal õppivad üliõpilased (1., 2. ja 3. kursus) (kokku 48). Andekate valdkonnas ennast täiendanud oli 11 lasteaiaõpetajat ja 6 õpetajakoolituse üliõpilast. Üliõpilaste küsitlemiseks leppis autor kokku ühe ainekursuse õppejõududega ning autor jagas isiklikult küsimustikud õpetajakoolituse tudengitele. Päevaõppe üliõpilased valiti uuringusse seetõttu, et neil puuduks kogemus õpetajana töötamisel. Täpsemad vastajate andmed on esitatud alljärgnevates tabelites (vt. Tabel 1; Joonis 1).

Tabel 1. Lasteaiaõpetajate vanuseline ja tööstaaži jaotuvus. N – 45

Vanus	20-30 eluaastat	31-40 eluaastat	41-50 eluaastat	51 ja rohkem
	13	16	6	9
Tööstaaž	0-5 aastat	6-10 aastat	11-15 aastat	16 ja rohkem
	16	15	5	7

Üliõpilaste arv kursuste kaupa

Joonis 1. Valimis osalenud üliõpilaste jaotuvus kursuste kaupa. N- 48

3.2 Mõõtevahendid

Kuna varasemates uuringutes on õpetajate hoiakute välja selgitamiseks kasutatud ankeeti, siis valiti ankeet ka selles uuringus andmete kogumiseks. Lasteaiaõpetajate ja üliõpilaste hoiakute väljaselgitamiseks kasutati Gagné ja Nadeau (1991, viidatud Troxclair, 2013j) koostatud originaalküsimustikku „Arvamused andekate ja nende hariduse kohta“ (*Opinions About the Gifted and Their Education Questionnaire*). Originaalküsimustik (Gagné & Nadeau, 1991, viidatud Troxclair, 2013j) koosnes 34 väitest, kus faktoranalüüsi tulemusel moodustati väidetest kuus kategooriat. Käesolevas töös kasutati sama küsimustikku, mis kohandati autori poolt lasteaiaõpetajatele. Originaalküsimustiku esimene (1) väide sõnastati lahti neljaks erinevaks väiteks ning kõigist ülejäänutest väidetest eemaldati üks (16.) väide. Lõpptulemusena koosnes ankeet 36 väitest, mis oli rühmitatud kuue kategooria alla. Alljärgnevas tabelis (vt. Tabel 3) tuuakse välja kategooria nimi, sinna kuuluvad väidete arv ja kategooria reliaablus:

Tabel 2. Küsimustiku kategooriad, väidete arv ja kategooria reliaablus.

Kategooria	Kategooria selgitus; skoor	Väidete arv	Reliaablus (Cronbach' α)
Vajadused ja toetus	Hoiakud andekate vajadustesse ja nende toetamine. Kõrge tulemus - positiivne hoiak.	11 väidet	0,762

Vastuväited	Põhinevad vastaja eelistustele. Kõrge tulemus viitab negatiivsele hoiakule.	8 väidet	0,637
Sotsiaalne väärtustamine	Andeka kasulikkus ühiskonnale. Kõrge skoor näitab positiivset hoiakut.	3 väidet	0,495
Tõrjutus	Hoiakud andekate isolatsioonile teiste poolt. Kõrge skoor näitab negatiivset hoiakut andekate suhtes.	3 väidet	0,637
Võimete alusel rühmitamine	Hoiakud andekate laste rühma moodustamisele. Kõrge skoor näitab positiivset hoiakut	4 väidet	0,301
Õppe kiirendamine	Hoiakud andekate õppe kiirendamisesse. Kõrge skoor näitab positiivset hoiakut	3 väidet	0,431

(Gagné & Nadeau, 1991, viidatud Troxclair, 2013j).

Väiteid hinnati 5-palli Likerti-skaalal, kus 1- ei ole üldse nõus ja 5 – olen täiesti nõus. Skooride vahemikud olid järgmised: 4-5 tähendab väga positiivset hoiakut; 3,24 – 3,9 positiivne hoiak; 2,75 – 3,25 ambivalentne hoiak; 2-2,74 on negatiivne hoiak; alla 2 on väga negatiivne hoiak (Gagné & Nadeau, 1991, viidatud Troxclaire, 2013j). Lisaks sisaldas ankeet küsimusi soo, vanuse, õpetajana töötatud aastate/kursuse numbrit ning andekate teemal enesetäiendamise kohta. Uurimuses kasutatud ankeet on esitatud töö Lisas 1.

Gagné & Nadeau koostatud originaalskaala reliaablused jäävad vahemikku 0.00 - 0,82 (Troxclaire, 2013), mistõttu soovitatakse skaala jagada suuremateks kategooriateks, mis tõstaks iga kategooria reliaablust. Varasemalt on uurijad McCoach & Siegle (2007) skaala jaganud ka järgmiselt: „Andekate toetamise kategooria“, mis sisaldab viis väidet, reliaablus on 0,76, „Elitaarsuse kategooria“, mis sisaldab kuus väidet, reliaablus on 0,80, „Õppe kiirendamise kategooria“, mis sisaldab viis väidet, reliaablus on 0,71 ja „Iseenda määratlemine andekaks kategooria“, mis sisaldab viis väidet, reliaablus on 0,94 (McCoach & Siegle, 2007).

3.3 Protseduur

Ankeet tõlgiti eesti keelde autori enda poolt 2019. aasta juulis ning tagasitõlge inglise keelde tehti augustis doktorant Veronika Moosese poolt. Seejärel võrreldi originaalküsimustikku tagasitõlgitud ankeedi väidetega ning leiti, et tegemist on samasisuliste väidetega ning seejärel otsustati seda kasutada käesolevas uuringus. Valiidsuse tõstmiseks viis autor läbi pilootuuringu, mille eesmärk oli välja selgitada küsimuste selgus ja üheseltmõistetavus. Selles osales neli kogunud lasteaiaõpetajat, kes andsid omapoolse hinnangu küsimustiku sobivusele.

Pilootuuringu käigus saadud tulemuste põhjal tehti muudatusi küsimustiku sõnastuses. Näiteks asendati sõna *eriharidusteenus* sõnaga *spetsiaalne haridusteenus* (mis sisaldab nt. tugispetsialisti teenus, individuaalne õppekava, õpetajapoolne täiendav juhendamine) ning *eriklasside* asemel kasutati sõnastust *tasemerühmad* (nt kõik andekad õpivad koos). Algsest küsimustikust jäeti välja üks küsimus ehk *Maksumaksjad ei peaks maksma väikese hulga andekate laste erihariduse eest*.

Küsimustikud jagati kokkuleppel lasteaia direktoriga, kas paber kandjal (töö autor viis ise küsimustikud õpetajatele) või saadeti elektroonilise küsitluse link direktori meiliaadressile, kes omakorda jagas seda oma õpetajate meiliaadressidele. Küsimustiku täitmiseks oli lasteaiaõpetajatel aega üks nädal. Üliõpilastele jagas autor paber kandjal küsimustikud õppetöö ajal (loengu alguses), leides selleks sobiva hetke kokkuleppel kahe õppejõuga ning palus ankeedid tagastada kohe autori kätte. Ankeedi täitmine võttis aega keskmiselt 20 minutit. Konfidentsiaalsuse tagamiseks tuli ankeet kinnises ümbrikus tagastada ning anonüümsuse tagamiseks ei kajastunud küsimustikus vastajate taustainfot, mis neid tuvastada võimaldaks. Lasteaiaõpetajatele saadeti meeldetuletus nädala möödudes.

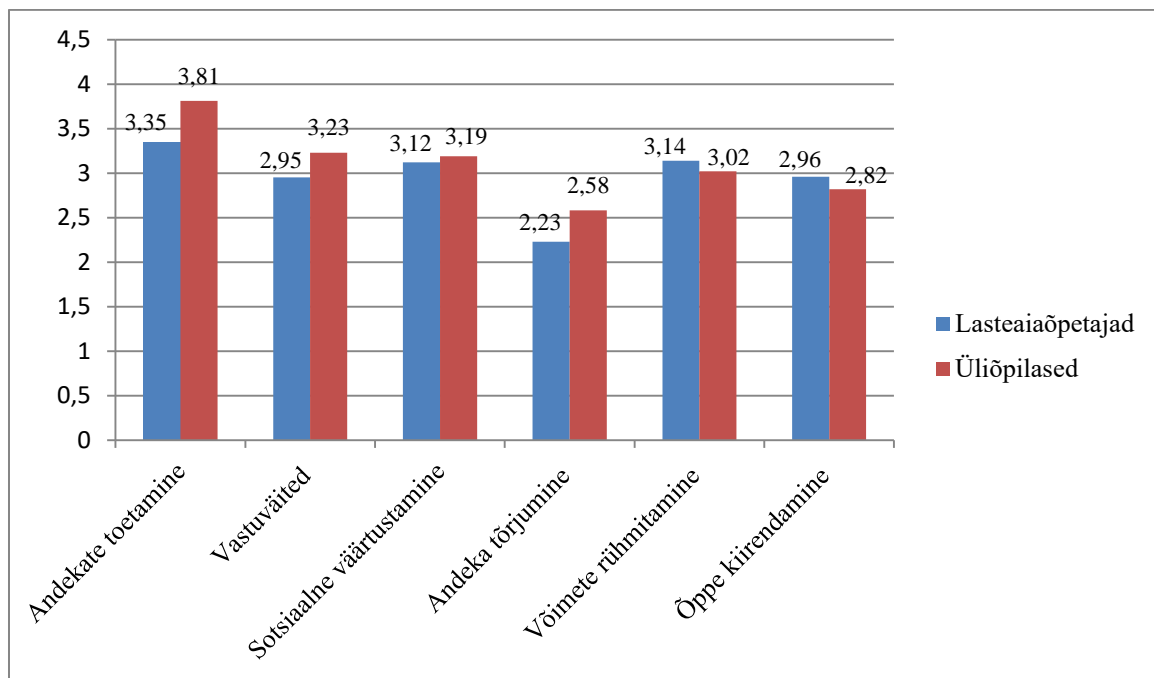
Osalenud lasteaedadest neli lasteasutust soovis küsimustikke ümbrikutes ja ülejäänud lasteaiaõpetajad eelistasid elektroonset vastamist. Andmekogumisele järgnes andmete sisestamine ja analüüsimine, uurimustulemuste ja järelduste sõnastamine. Paber kandjal ankeetide andmed sisestati esmalt Microsoft Exeli tabelisse ning seejärel kasutati statistikapaketti IBM SPSS Statistics 25. Üks ankeet eemaldati uuringust, sest küsimustikust oli pool vastamata jäetud. Andmete analüüsimisel kasutati kirjeldavat statistikat (sagedused, protsendid, keskmised). Toetudes Gagné & Nadeau (1991, viidatud Troxclair, 2013j) uuringus leitud kuuele faktorile (vt tabel 3) arvutati iga kategooria jaoks koondskoor ehk igasse kategooriasse kuuluvate väidete koondkeskmise. Andmeanalüüsi tulemusel eemaldati algsest 36 väitest 4 väidet, et tõsta iga kategooria reliaablust (Vastuväidete kategooriast 1 väide, Sotsiaalne väärtustamine 1 väide, Võimete alusel rühmitamine 1 väide, Õppe kiirendamine 1 väide). Esimesele ja teisele uurimisküsimusele vastamiseks kasutati kirjeldavat statistikat, kolmanda uurimisküsimuse jaoks kasutati t- testi (*Independent Samples Test*).

4. Tulemused

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada lasteaiaõpetajate ja õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate laste hariduse suhtes. Järgnevalt esitatakse lasteaiaõpetajate kui ka õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate hariduse suhtes ning tuuakse välja kahe rühma vahelised erinevused.

Lasteaiaõpetajate ja üliõpilaste hoiakud andekate hariduse suhtes

Järgnevalt on välja toodud lasteaiaõpetajate ja õpetajakoolituse üliõpilaste hinnangute keskmised kategooriate kaupa (Joonis 2):

Joonis 2. Vastajate skooride keskmised kategooriate kaupa.

Järgnevalt esitatakse kategooriate kaupa vastajate keskmised tulemused ning võrreldakse vastajate üksikvaidete keskmiseid tulemusi ning tuuakse välja statistiliselt olulised erinevused. Skooride vahemikud olid järgmised: 4-5 tähendab väga positiivset hoiakut; 3,24 – 3,9 positiivne hoiak; 2,75 – 3,25 ambivalentne hoiak; 2-2,74 on negatiivne hoiak; alla 2 on väga negatiivne hoiak (Gagné & Nadeau, 1991, viidatud Troxclaire, 2013j).

Esimeseks kategooriaks oli **andekate vajaduste toetamine**, kus hinnati, millised on vastajate hoiakud andekate laste vajaduste toetamise suhtes. Lasteaiaõpetajate ja üliõpilaste hoiakud andekate laste vajaduste ja toetamise suhtes on positiivsed (vt Joonis 2). Antud kategoorias ilmnis statistiliselt oluline erinevus vastajate tulemustes ($t=4,145$, $p<0,05$), mis

näitas, et üliõpilased on oma hoiakutes positiivsemad andekate toetamise suhtes kui lasteaiaõpetajad. Kui võrrelda tulemusi üksikväidete osas (LISA 2) antud kategoorias, siis üliõpilaste keskmised tulemused on positiivsemad võrreldes lasteaiaõpetajatega. Näiteks oluliselt erinesid lasteaiaõpetajate ja üliõpilaste hoiakud, et andekatele lastele peaks võimaldama tugispetsialisti teenust ($t=3,635$, $p<0,05$), individuaalset õppekava ($t=2,845$, $p<0,05$) ja huviringides osalemist ($t=3,072$, $p<0,05$). Kõigis neis väidetes oli üliõpilaste hoiakud kõrgemad/positiivsemad võrreldes lasteaiaõpetajatega. Samuti esines vastajate keskmiste näitajate vahel erinevus väites, kus leiti, et lasteasutuses ignoreeritakse andeka lapse vajadusi ($t=3,260$, $p<0,05$). Õpetajakoolituse üliõpilased leiavad enam kui lasteaiaõpetajad, et andeka lapse vajadusi ignoreeritakse.

Teine kategooria oli **vastuväited andekate laste hariduse suhtes**. Antud kategoorias viitab kõrge keskmine tulemus andekate laste toetamise puudumisele. Andmeanalüüsi tulemusel nii lasteaiaõpetajate kui ka õpetajakoolituse üliõpilaste keskmised tulemused viitavad ambivalentsele hoiakule andekate laste hariduse vastuväidete osas (vt. Joonis 2). Kaht valimirühma võrreldes leiti statistiliselt oluline erinevus ehk üliõpilased leiavad oluliselt rohkem vastuväiteid andekate laste hariduse suhtes kui lasteaiaõpetajad ($t=2,456$, $p<0,05$). Statistiliselt olulisi erinevusi leiti ka vastajate üksikväidete põhjal järgmistes väidetes: üliõpilased leiavad enam, et õpetajal on moraalne vastutus pakkuda tuge pigem õpiraskustes lastele kui andekatele lastele ($t=3,122$, $p<0,05$), samuti leiavad üliõpilased rohkem, et erinevad õppeprogrammid andekatele tõstavad elitaarset suhtumist ($t=2,276$, $p<0,05$) ning liigne õpetajapoolne tähelepanu võib muuta andekad lapsed egoistlikuks ($t= 2,185$, $p<0,05$).

Kolmandas kategoorias, **andekate sotsiaalne väärtustamine** hinnati vastajate hoiakuid andekate kasulikkusele ühiskonnale. Selles kategoorias on nii lasteaiaõpetajate kui ka üliõpilaste hoiakud sarnased ehk ambivalentsed (vt Joonis 2). Vastajad leidsid sarnaselt, et andekad lapsed on meie ühiskonna väärtuslik ressurss. Antud kategoorias statistiliselt olulist erinevust rühmade hoiakute vahel ei leitud ($t=0,650$; $p>0,05$).

Neljas kategooria oli **andekate tõrjumine kaaslaste poolt**. Antud kategoorias hinnatakse, kuivõrd tõrjutud on andekad lapsed eakaaslaste poolt. Lasteaiaõpetajate ja üliõpilaste hoiakud antud kategoorias olid negatiivsed, mis näitab, et vastajad leidsid, et andekad ei ole üldiselt eakaaslaste poolt tõrjutud (vt Joonis 2.). Vastajate keskmised tulemused viitavad, et andekatel lastel ei ole keeruline sõpru leida ning andekas laps ei ohusta õpetaja autoriteeti rühmas. Vaatamata sellele, et vastajate hoiakud viitasid andekate vähesele tõrjutusele, leiti vastajate keskmiste tulemuste vahel statistiliselt oluline erinevus ($t=2,067$, $p<0,05$), mis näitas, et üliõpilased on rohkem selle poolt, et andekad lapsed on eakaaslaste

poolt tõrjutud kui lasteaiaõpetajad. Esines statistiliselt oluline erinevus ka üksikväites, kus üliõpilased leidsid enam kui lasteaiaõpetajad, et andekad on tõrjutud eakaaslaste poolt, sest nende peale ollakse kadedad ($t=2,812$, $p<0,05$).

Viiendasse kategooriasse, **võimete alusel rühmitamine**, olid koondatud väited, mis mõõtsid hoiakuid eri võimete alusel rühmitamise suhtes ehk „andekate rühmad“. Lasteaiaõpetajate ja üliõpilaste hoiakud (vt Joonis 2) olid neutraalsed ehk ambivalentsed andekate rühmitamise suhtes võimete alusel. Antud kategoorias õpetajate ja üliõpilaste koondkeskmiste vahel statistiliselt olulist erinevust ei leitud ($t=1,308$, $p>0,05$). Oluline statistiline erinevus leiti lasteaiaõpetajate ja üliõpilaste hoiakutes üksikväites, kus üliõpilased olid rohkem selle poolt, et andeka lapse vajaduste rahuldamiseks tuleks lasteaias lapsed jagada tasemerühmadeks ($t=2,585$, $p<0,05$). Õpetajad olid jällegi rohkem selle poolt, et andekale lapsele on kahjulikum oma aega raisata tavarühmas kui kohanemine vanemasse rühma üleviimisega ($t=2,406$, $p<0,05$).

Viimane kategooria sai nimeks **õppe kiirendamine**. Selles kategoorias mõõdetakse vastajate hoiakuid andekate laste õppe kiirendamise suhtes. Lasteaiaõpetajate ja üliõpilaste hoiakud õppe kiirendamise suhtes on pigem neutraalsed ehk ambivalentsed kui negatiivsed (vt Joonis 2). Antud kategoorias õpetajate ja üliõpilaste hoiakutes statistiliselt olulist erinevust ei leitud ($t=1,124$, $p>0,05$), samuti ei leitud vastajate üksikväidetes statistiliselt olulist erinevust.

5. Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada lasteaiaõpetajate ja koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava üliõpilaste hoiakud andekate laste hariduse suhtes. Esimese uurimisküsimusega sooviti teada, missugused on lasteaiaõpetajaks õppivate õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate hariduse suhtes, teise uurimisküsimusega selgitati välja, millised on lasteaiaõpetajate hoiakud andekate laste hariduse suhtes. Kolmanda uurimisküsimusega sooviti teada, millised erinevused hoiakutes andekate laste hariduse suhtes esinevad õpetajakoolituse üliõpilaste ja lasteaiaõpetajate vahel. Järgnevalt arutletakse uurimistöö olulisemate tulemuste üle.

Esimesele uurimisküsimusele vastuseks leiti, et õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate laste vajaduste ja toetamise suhtes olid positiivsed. Ka varasemalt läbiviidud uurimustes on leitud, et üliõpilastel on üldiselt positiivsed hoiakud andekate laste hariduse suhtes (Adams & Pierce, 2004; Megay-Nespoli, 2001). Üliõpilased omasid positiivset hoiakut andekate vajaduste toetamise suhtes, samuti leidsid üliõpilased, et andekad lapsed ei ole eakaaslaste poolt tõrjutud ning õppe kiirendamise, võimete alusel rühmitamise ning sotsiaalse

väärtustamise suhtes hoiavad nad ambivalentset suhtumist ehk nad on oma hoiakutes neutraalsel seisukohal. Varasemad uurimused on leidnud, et üliõpilased omavad õppe kiirendamise ning võimete alusel rühmitamise suhtes negatiivset hoiakut (Troxclair, 2013), sest õpetajakoolitus ei paku piisavalt teadmisi erinevate andekat toetavate meetmete kohta (Ross, 1988). Käesolevas töös võib üliõpilaste positiivsemat hoiakut andekate hariduse ja andekat toetavate meetmete suhtes tingida õpetajakoolituses pakutavad kursused. Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava pakub kursuseid, mis sisaldavad erinevate vajadustega laste toetamise teemasid ning see kõik võib toetada üliõpilase üldist teadlikkust ja positiivsemate hoiakute kujunemist andekate laste teemal.

Bakalaureusetöö teise uurimisküsimusega sooviti teada, millised on lasteaiaõpetajate hoiakuid andekate laste hariduse suhtes. Lasteaiaõpetajate hoiakud andekate laste vajaduste ja toetamise suhtes olid samuti positiivsed. Ka varasemad uurimused (Laine, 2016; Lassig, 2009; Reilly, 2018; Tortop, 2013) toovad välja selle, et õpetajate valdav hoiak andekate laste ja nende hariduse suhtes on positiivne või neutraalne. Samas on varasemalt leitud ka õpetajapoolseid vastuväiteid andekate hariduse suhtes, näiteks leiavad õpetajad, et andekate lastega tegelemine soodustab elitismi (Cross et al., 2013) või nendega tegutsemine on ajamahukas ning tüütu (Laul, 2018; Põlda & Aava, 2016; Rosanov, 2011). Käesolevas uurimustöös lasteaiaõpetajad pigem toetasid andekate laste haridust kui et leidsid vastuväiteid. Varasemalt on välja toodud, et andekate lastega esineb suures rühmas probleeme (Saul, et al., 2007), sest oma paremate kognitiivsete võimete poolest tekivad neil konfliktid eakaaslastega (Bauer, Benkstein et al., s.a; Kroesberg et al., 2015). Samuti tajutakse andekaid lapsi negatiivses võtmes, sest igavuse tõttu segavad nad õppetööd ning õpetajatel puudub vaba ressurss nendega tegutseda (Põlda & Aava, 2016). Antud uurimustöö raames leidsid lasteaiaõpetajad, et andekad lapsed ei ole eakaaslaste ja õpetajate poolt tõrjutud ning sõprade leidmine ei valmista neile probleeme. Käesolevas töös lasteaiaõpetajate positiivsed hoiakud ning vastuväidete puudumine andekate hariduse suhtes võivad olla tingitud sellest, et lasteaiaõpetajad väärtustavad andekust ning leiavad, et erineva võimekusega lapsed pigem rikastavad rühmakeskkonda kui et tekitavad probleeme. Võib oletada, et kuna lasteaiaõpetajad puutuvad rühmas tihti kokku erineva taseme ja võimekusega lastega, siis suurendab see õpetaja valmisolekut tulla toime laste eripäradega ning mitte näha kõiges probleeme. Samuti ei näe lasteaiaõpetajad andekate tõrjutust eakaaslaste poolt, mis võib viidata sellele, et lasteaiaõpetajad ei eelista ühte võimekamat last teisele ning lapsi koheldakse rühmas võrdselt.

Sarnaselt üliõpilastega omavad lasteaiaõpetajad neutraalset hoiakut sotsiaalse väärtustamise, õppe kiirendamise ning võimete alusel rühmitamise suhtes. Varasemad

uurimused leiavad, et kui andekaid lapsi nende võimete alusel grupeerida, siis tegutsevad nad sarnaste võimetega lastega rühmas paremini kui tavarühmas (Gross, 2006a). Vaatamata sellele, et sarnase võimekusega lasterühm tegutseb efektiivsemalt on leitud, et õpetajad siiski ei tee oma klassis/rühmas muudatusi lapsi õpetades (Abu, et al., 2017), sest see nõuab aega ja lisaressurssi, mida õpetajatel puudub (Laul, 2018). Käesolevas uurimistöös lasteaiaõpetajate neutraalne hoiak andekate laste rühmitamise suhtes võib samuti tuleneda sellest, et tuntakse ennast ebakindlalt antud meedet kasutades või puudub vastav lisaressurss lapsi rühmas grupeerida. Andekate laste õppe kiirendamise suhtes on varasemalt leitud õpetajate nii positiivseid (Gallagher et al., 2011), kui ka negatiivseid hoiakuid (Laine, 2016; Lassig, 2009; Krijan et al., 2014; Reilly, 2018). Õpetajad on murelikud klassi vahelejätmise teatud mõjude suhtes lapse arengule (Gallagher et al., 2011) ning enamasti ei rakendata andeka lapse puhul õppe kiirendamist (Rosanova, 2011). Ka käesolevas uurimistöös esines lasteaiaõpetajate seas neutraalne hoiak andekate laste õppe kiirendamise suhtes, mis võib viidata sellele, et nende jaoks on õppe kiirendamine veel võõras meede lasteaias.

Kolmandale uurimisküsimusele vastust otsides selgitati välja lasteaiaõpetajate ning õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakute erinevused andekate laste hariduse suhtes. Andekate laste vajaduste toetamise suhtes ilmnes, et õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud olid positiivsemad andekate vajaduste toetamise suhtes kui lasteaiaõpetajate omad. Varasemad uurimused toovad välja selle, et üliõpilastel on positiivsem hoiak õpetajatöö ja laste erinevuste toetamise suhtes eelkõige seetõttu, et neil puudub kokkupuude „päris“ tööeluga (Kagan (1992; Moon, et al., 1999; Wood & Floden, 1990). Õpetajad aga puutuvad reaalsete olukordadega tihedamalt kokku ning tunnetavad neid väljakutseid, mida suured rühmad ja erineva võimekusega lapsed endaga rühmas kaasa toovad (Laine, 2016; Konrad & Gabrijelcic, 2015; Krijan et al., 2014; Reilly, 2018; Vreys, 2017). Ka käesoleva töö osas oletas autor, et kuna õpetajakoolituse üliõpilased ei puutu nii palju „päris“ õpetaja tööga igapäevaselt kokku, siis puudus neil selge ettekujutus mis rühmas tegelikult toimub. See võis tingida ka nende positiivsema hoiaku andekate vajaduste toetamise suhtes kui seda oli lasteaiaõpetajatel.

Üllatav tulemus oli see, et üliõpilaste vastustes esines enam vastuväiteid andekate laste hariduse kohta kui lasteaiaõpetajatel. Vaatamata sellele, et üliõpilased harivad ennast ülikoolis erinevatel teemadel ning võiks arvata, et nende teadlikkus andekate laste vajaduste suhtes on heal tasemel, siis tulemused näitavad midagi muud. Käesolevas töös leiavad üliõpilased, et õpiraskustega lapsed vajavad rohkem toetust kui andekad lapsed ning andekatele mõeldud kursused või nendega tegelemine võivad tekitada elitaarset suhtumist. Autor oletas, et

üliõpilaste hoiakud olid mõjutatud üldlevinud müütidest, mis andekate kohta esineb. Näiteks leidub müüt, et andekas laps tuleb ise enda arendamisega toime (Põlda & Aava, 2016) ning õpetajal tuleks tegeleda eelkõige nende lastega, kellel esinevad õpiraskused või üldine mahajäämus (Laine, 2016). Ilmneb huvitav vastuolu esimese ja kolmanda uurimisküsimuse tulemuste vahel, kus üliõpilased küll toetavad andeka lapse vajadusi, aga siiski leiavad võrreldes lasteaiaõpetajatega rohkem vastuväiteid andekate laste hariduse suhtes. Sellist vastuolu oma hoiakutes on leitud ka varasemates uurimustöodes, kus üliõpilased küll hoiavad positiivset hoiakut andekate laste suhtes, aga samas leiavad, et nende toetamiseks mingisugust rahalist ressursi ei ole vaja (Troxclair, 2013). Leitakse, et õpetajakoolituses ei pakuta üliõpilastele piisavalt kursuseid, mis on seotud andekatega ning see ei toeta tulevase õpetaja kompetentsi töötamiseks võimekamatega (Bochkareva et al., 2018; Tyrrell et al., 2018), samuti saadud teadmised andekate haridusest ei pruugi hoida eemale üliõpilaste eelarvamuslikke hoiakuid andekate laste vajaduste kohta (Ross, 1988). Ka antud uurimistöö tulemustest välja tulnud vastuolu võib tingitud olla üliõpilaste vähestest teadmistest andeka lapse spetsiifilisematest vajadustest või olla mõjutatud enamlevivatest müütidest.

Ilmnes erinevus ka andekate laste sotsiaalse tõrjutuse kategoorias, kus vaatamata sellele, et vastajate hoiakud olid positiivsed ning viitasid andekate vähesele tõrjutusele, leidsid õpetajakoolituse üliõpilased rohkem, et andekad lapsed on eakaaslaste poolt tõrjutud kui lasteaiaõpetajad. Kuna õpetajakoolituse üliõpilastel puudub konkreetne kogemus õpetajana töötamisest, siis ei ole neil ettekujutust sellest (Moon, et al., 1999; Wood & Floden, 1990), kuidas lapsed rühmas omavahel tegutsevad ning missugused probleemid seal esinevad. Ka käesolevas töös oletas autor, et üliõpilaste hoiakud andekate suuremale tõrjutusele eakaaslaste poolt võisid olla tingitud sellest, et üliõpilastel puudus konkreetne töökogemus ja kokkupuude lastega rühmas ning seetõttu leidsid, et paremate kognitiivsete võimetega lapsed võivad saada teiste laste poolt tõrjutud. Lasteaiaõpetajad, kes töötavad lastega igapäevaselt näevad rühmalapsi rohkem ning ei taju laste omavahelist tõrjumist.

Antud töö esines ka kitsaskoht, mis uurija hinnangul oli originaalküsimustiku sobivaks kohandamine lasteaiaõpetajatele ja üliõpilastele. Kuna algne küsimustik oli mõeldud kooliõpetajatele, siis lasteaiaõpetajatele/üliõpilastele väited sobivasse konteksti kohandamine oli autori jaoks väljakutse. Tulemuste analüüsimisel selgus, et küsimustiku kuue kategooria reliaablused olid madalad, mistõttu otsustati mõni üksikväide küsimustikust eemaldada, et tõsta kategooria usaldusväärsust. Käesolevat bakalaureusetööd võib lugeda heaks sissejuhatuseks andekate laste ja nendega tegelevate täiskasvanute hoiakute valdkonda. Antud teemat võiks autori arvates edasi uurida, kuna täiskasvanute hoiakud andekate laste edasiseks

arendustegevuseks on olulise tähtsusega. Huvitav oleks lähemalt uurida lasteaiaõpetajate õpetamistegevusi andekate lastega või selgitada välja õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud õpetajana töötamise ajal andekate suunal. Käesoleva bakalaureusetöö tulemused annavad uue vaate praegustele andekusega seotud uurimistöödele, kuna sihtrühmaks on kaasatud peale lasteaiaõpetajate ka õpetajakoolituse üliõpilased ning nende hoiakud. Autor leiab, et kuna lasteaiaõpetajaks õppivate üliõpilaste seisukohti on varasemalt andekuse teemal vähe kajastatud, siis antud töö tulemused võiksid olla heaks aluseks, et õpetajakoolituse üliõpilasi ja nende hoiakuid andekate laste teemal magistritöö tasemel edasi laiendada. Samuti teeb autor ettepaneku lisada õpetajakoolituse õpetaja õppekavale mõne konkreetse andekaid puudutava kursuse, mis annaks üliõpilastele ülevaate andekate laste vajadustest ja sellest, kuidas neid toetada.

Tänuõnad

Soovin tänada kõiki lasteaiaõpetajaid ning õpetajakoolituse üliõpilasi, kes olid nõus minu uurimistööst osa võtma ning andsid oma panuse andekate laste uurimisvaldkonda. Samuti tänan oma perekonda, kes toetas mind minu õpingutes ning juhendajat Merle Taimalu, kelle toel on käesolev töö valminud.

Autorsuse kinnitamine

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kadi Ojalill

Kasutatud kirjandus

- Abu, N. K., Akkanat, C., & Gökdere, M. (2017). Teachers' Views about the Education of Gifted Students in Regular Classrooms. *Turkish Journal of Giftedness and Education*, vol 7, iss 2, 87-109.
- Adams, C. M., & Pierce, R. L. (2004). Attitudes of American and English Preservice Teachers Toward Gifted Learners. *Gifted and Talented International*, vol 19, 1, 15-23.
- Albarracín, D., Johnson, B.T., & Zanna, M.P. (2005). *The Handbook of Attitudes*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Al-Makhalid, K. A. (2012). *Primary teachers attitudes and knowledge regarding gifted pupils and their education in the Kingdom of Saudi Arabia*. Doctor of Philosophy: University of Manchester.
- Bachmann, T., & Maruste, R. (2011). Hoiakud ja nende muutumine. A. Kons (Toim), *Psühholoogia alused* (lk 359-368). Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Bangel, N. J., Moon, S. M., & Capobianco, B. M. (2010). Preservice teachers perceptions and experiences in a gifted education training model. *Gifted Child Quarterly*, 54(3), 209-221.
- Barrington, I. G. (2014). *Teacher Perceptions and Responses to the Implementation of the Gifted and Talented Initiative in Gloucestershire and Wiltshire Primary Schools*. Masters thesis, University of Gloucestershire.
- Bartley, V. (2014). Educators attitudes towards gifted students and their education in a regional Queensland school. *TalentEd*, vol. 28, no. ½, 24-31.
- Bochkareva, T., Akhmetshin, E., Osadchy, E., Romanov, P., & Konovalova, E. (2018). Preparation of the Future Teacher for Work with Gifted Children. *Journal of Social Studies Education Research*, (2), 251-265.

- Brighton, C., Hertberg, H., Callahan, C., Tomlinson, C., & Moon, T. (2005). The feasibility of high-end learning in academically diverse middle schools. *National Research Center on the Gifted and Talented*.
- Brookhart, S. M., & Freeman, D. J. (1992). Characteristics of entering **teacher** candidates. *Review of Educational Research*. 62(1), 37-60.
- Colangelo, N., Assouline, S. G. & Gross, M. U. M., (2004). A Nation Deceive: How Schools Hold Back America's Brightest Students. *The Templeton National Report on Acceleration*.
- Cross, J. R., Cross, T., & Frazier, A. D. (2013). Student and teacher attitudes toward giftedness in a two laboratory school environment: A case for conducting a needs assessment. *NALS Journal*, vol. 5:Iss 1, Article 1.
- David, H. (2011). The importance of teachers attitude in nurturing and educating gifted children. Yamin. S. T. (Ed). *Gifted Education: Attitudes, Latest Developments and Practices. Gifted and Talented International – 26(1)*.
- Fraser-Seeto, K. (2013). Pre-service teacher training in gifted and talented education: An Australian perspective. *Journal of Student Engagement: Education matters*, 3 (1), 29–38.
- Gallagher, S., Smith, R. S. & Merrotsky P. (2011). Teachers' Perceptions of the Socioemotional Development of Intellectually Gifted Primary Aged Students and their Attitudes towards Ability Grouping and Acceleration. Yamin. S. T. (Ed). *Gifted Education: Attitudes, Latest Developments and Practices. Gifted and Talented International – 26(1)*.
- Goddard, C., & Evans, D. (2018). Primary Pre-Service Teachers' Attitudes Towards Inclusion Across the Training Years. *Australian Journal of Teacher Education*, 43(6)
- Goodnough, K. (2001). Changing teacher beliefs about giftedness and differentiation practices. *Gifted and Talented International*, 16, 115-121.

- Gross, M. U. M. (2006a). To group or not to group: is that the question? In C. Smith (Ed.), *Including the gifted and talented: Making inclusion work for more gifted and able learners* (pp. 119-137). Abingdon: Routledge.
- Gross, M. U. M. (2006b). Exceptionally gifted children: Long term outcomes of academic acceleration and nonacceleration. *Journal for the Education of the Gifted*, 29(4), 404-429.
- Häidkind, P., & Oras, K. (2016). Kaasava hariduse mõiste ning õpetaja ees seisvad ülesanded lasteaedades ja esimeses kooliastmes. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 4 (2), 60-88.
- Kagan, D. M. (1992). Professional growth among preservice and beginning teachers. *University of Alabama*, vol 62, (2), lk 129-169.
- Konrad, S. C., & Gabrijelcic, M. K. (2015). Professional Competences of Preschool Teachers for Working with Gifted Young Children in Slovenia. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 3(2), 65-78.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja 25.03.2019* Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>
- Krijan, P., Jurcec, L., & Boric, E. (2014). Primary School Teachers Attitudes toward Gifted Students. *Croatian Journal of Education*, 17(3), 681-724.
- Kroesbergen, E. H., Hooijdonk, M., Sietske, V.V., Middell- Lalleman, M. M. N., & Reijnders, J. J. W. (2015). The Psychological Well-Being of Early Identified Gifted Children. *Gifted Child Quarterly*, p 1-15.
- Kõrgessaar, J. (2010). *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitusse, 2. väljaanne*.
- Laine, S. (2016). *Finnish elementary school teachers perspectives on gifted education*. University of Helsinki, Faculty of Behavioural Sciences.
- Lassig, C. J. (2009) Teachers' attitudes towards the gifted : the importance of professional development and school culture. *Australasian Journal of Gifted Education*, 18(2). pp. 32-42.
- Laul, E. (2018). *Andekate õpilaste toetamine Võrumaa koolides*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

- Lindgren, H. C., & Suter, W. N. (1994). *Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas*. Tartu: Tartu Ülikool.
- McCoach, D. B., & Siegle, D. (2007). What predicts teachers attitudes toward the gifted? *Gifted Child Quarterly*, 51 (3), 246- 255.
- McDiarmid, G. W. (1990). Challenging Prospective Teachers' Beliefs during Early Field Experience: A Quixotic undertaking? *Journal of Teacher Education*, 41(3), 12-20.
- Megay-Nespoli, K (2001). Beliefs and Attitudes of Novice Teachers Regarding Instruction of Academically Talented Learners. *Roeper Review*, Vol. 23, Issue 3.
- Moon, T. R., & Brighton, C. M. (2008). Primary Teachers Conceptions of Giftedness. *Journal for the Education of the Gifted*. Vol 31, (4), 447-480.
- Moon, T. R., Callahan, C. M., & Tomlinson, C. A. (1999). The effects of mentoring relationships on preservice teacher attitudes toward academically diverse students. *Gifted Child Quarterly*, Vol 43, no 2, 56-62.
- Paine, L. (1990). Orientation towards diversity: What do prospective teachers bring? East Lansing, MI: *National Centre for Research on Teacher Education*.
- Pajares, M. F. (1992). Teachers Beliefs and Educational Research: Cleaning up a Messy Construct. *Review of Educational Research*, 62 (3), 307-332.
- Polyzopoulou, K., Kokaridas, D., Patsiaouras, A., & Gari, A. (2014). Teachers perceptions toward education of gifted children in greek educational settings. *Journal of Physical Education and Sport*. 14(2), Art 33, 211-221.
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2019). *Riigi Teataja* 25.03.2019 Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>
- Põlda, H. (2018). *Andekusfenomeni konstrueerimine avalikus kommunikatsioonis*. Doktoritöö. Tallinna Ülikool.

- Põlda, H., & Aava, K. (2016). Andekuse kui haridusliku erivajaduse tähenduse konstrueerimine Eesti muutunud õpikäsituse kontekstis. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 4 (2), 89-117.
- Reilly, O. (2018). Gifted education in Ireland. *Gifted Child Today*, 41 (2), 89-97.
- Renzulli, J. S. (2002). Emerging conceptions of giftedness: Building a bridge to the new century. *Exceptionality*, 10 (2), 67-75.
- Rosanov, R. (2011). *Algklasside õpetajad andekate laste õpetamisest ja sellega seonduvatest probleemidest*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Ross, E. W. (1988). Becoming a teacher: The development of preservice teacher perspective. *Action in Teacher Education*, 10, 101-109.
- Rowley, J. L. (2002). Teacher effectiveness in the education of gifted students: A Comparison of Trained, Trainee and Untrained Teachers of Gifted and Talented Students. *The University of New South Wales*.
- Saul, H., Sepp, V., & Päivaste, M. (2007). *Andekus kui hariduslik erivajadus: olukord Eesti üldhariduskoolides*. Tartu Ülikool.
- Sekowski, A. & Lubianka, B. (2015). Psychological perspectives on gifted education – selected problems. *Polish Psychological Bulletin*, vol. 46(4) 624–632.
- Sepp, V. (2010). *Andekusest ja andekatest lastest*. Tartu: AS Atlex
- Sepp, V. (s. a.). *Kuidas arendada andekaid lapsi*. Külastatud aadressil: www.teaduskool.ee
- Sepp, V., & Schults, A. (2018). Õppe kohandamine andeka õpilase erivajadustele. H. Asser, & R. Mikser (Toim), *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat* 3. trükk (lk 628-630). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Serbak, K. (2019). *Andekad Eesti hariduses*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Siegle, D., Moore, M., Mann, R. L., & Wilson, H. E. (2010). Factors that influence in-service and preservice teachers nominations of students for gifted and talented programs. *Journal of the Education of the Gifted*. Vol. 33, No. 3, 337-360.

- Taperson, K. & Haljaste, A. (2006). *Erivajadustega õpilane tavakoolis*. Eesti-Taani arendusprojekti raport. Tallinn
- Tirri, K. A., Tallent-Runnels, M. K., & Adams A. M. (1998). Cross-Cultural Study of Teachers' Attitudes toward Gifted Children and Programs for Gifted Children. *The Annual Meeting of the American Educational Research Association, San Diego, CA, 13-17*.
- Tomlinson, C. A., Callahan, C.M., Moon, T. R., Tomchin, E. M., Eiss, N. Imbeau, M., & Landrum, M. (1995). Preservice teacher preparation in meeting the needs of gifted and other academically diverse students. Charlottesville, VA: *National Research Center on the Gifted and Talented*.
- Tortrop, S. H., & Kunt, K. (2013). Investigation of Primary School Teachers Attitudes towards Gifted Education. *International Online Journal of Educational Sciences*, 5 (2), 441-451.
- Troxclair, D. A. (2013). Preservice Teacher Attitudes Toward Giftedness. *Roepert Review*, 35:58–64
- TÜ infosüsteemid (2019). *Õppekava „Eripedagoogika sisu 2019/20 sisseastunutele*.
Külastatud aadressil:
https://www.is.ut.ee/pls/ois/!tere.tulemast?leht=OK.BL.PU&systemi_seaded=1%2C1%2C12%2C1&id_a_oppekava=5297
- Tyrrell-Bannister L. M., Mavropoulou, S., Jines, M., Ostini- Odonell, A., & Dorji, R. (2018). Initial Teacher preparation for teaching students with exceptionalities: Teacher education students knowledge and perceived competence. *Australian Journal of Teacher Education*, Vol 43, 6.
- Unt, I. (2005). *Andekas laps. Raamat õpetajatele ja lapsevanemale*. Koolibri.
- Wellisch, M. (2019). Ceilinged out: Gifted preschoolers in early childhood services. *Journal of Advanced Academics*, 30(3), 326-354.
- Wood, E F., & Floden, R. E. (1990). Where Teacher Education Students Agree: Beliefs Widely Shared before Teacher Education. *National Centre for Research on Teacher Education*.

Vreys, C., Ndungbogun, G. N., Kieboom, T., & Venderickx, K. (2017). Training effects on Belgian preschool and primary school teachers' attitudes towards the best practices for gifted children. *Journal High Ability Studies*, 29 (1), 3-22.

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

LISA 1. Küsimustik

Sugu: M/N

Vanus:.....(aastat)

Õpin:.....(mitmendal kursusel?)

Olen varasemalt saanud koolitust/ennast täiendanud andekate laste valdkonnas: Jah/ei

Antud küsimustikus mõistetakse **andeka lapse** all last, kellel on silmapaistev võimekus saavutada suurepäraseid tulemusi, näiteks näitab laps järgmiseid võimeid kas eraldi või kombineeritult: üldist vaimset (akadeemilist) võimekust; keelelist osavust; loomingulist mõtlemist; liidrivõimeid; võimekust tegeleda kujutava või näitekunstiga.

Iga allpool oleva väite juures palun märkige, **kuivõrd Te nõustute antud väitega**. Palun tõmmake ring ümber selle numbri, mis tundub Teie jaoks kõige sobivam skaalal:

1 – ei nõustu üldse kuni 5 – nõustun täielikult.

1. Meie lasteaed peaks võimaldama andekatele lastele järgmist spetsiaalset haridusteenust: tugispetsialisti teenust.	1	2	3	4	5
2. Meie lasteaed peaks võimaldama andekatele lastele järgmist spetsiaalset haridusteenust: individuaalset õppekava.	1	2	3	4	5
3. Meie lasteaed peaks võimaldama andekatele lastele järgmist spetsiaalset haridusteenust: täiendavat juhendamist õpetaja poolt.	1	2	3	4	5
4. Meie lasteaed peaks võimaldama andekatele lastele järgmist spetsiaalset haridusteenust: haridusprogrammides/projektides/huviringides osalemist.	1	2	3	4	5
5. Andekatel lastel on tihti lasteaias igav.	1	2	3	4	5
6. Andekad lapsed raiskavad tavarühmas oma aega.	1	2	3	4	5
7. Meie lasteaias ignoreeritakse tihtipeale andekate laste hariduslikke vajadusi (nt. nad on vaimselt võimekamad ja vajavad õppe mitmekesistamist; õppe kiirendamist).	1	2	3	4	5
8. Andekad lapsed vajavad meie (lasteaiadõpetaja) tähelepanu selleks, et oma võimeid arendada.	1	2	3	4	5
9. Me peame maksimaalselt arendama kõigi andekate laste andeid, et ühiskond edeneks.	1	2	3	4	5
10. Kuna me toetame õpiraskustega (ja käitumisraskustega) lapsi, siis peaksime sama tegema andekate lastega.	1	2	3	4	5
11. Tavarühma õppekava summutab andekate laste intellektuaalset uudishimu.	1	2	3	4	5
12. Õpiraskustega lapsed vajavad rohkem spetsiaalset haridusteenust (nt. tugispetsialisti teenus, individuaalne õppekava, õpetajapoolne täiendav juhendamine) kui andekad lapsed.	1	2	3	4	5
13. Süvaõppekursused (nt. Tartu Ülikooli teaduskoolis pakutavad kursused), mis on mõeldud andekatele lastele võivad tekitada elitaarset suhtumist (st. eliidile loodud).	1	2	3	4	5
14. Andekatele mõeldud spetsiaalne haridusteenus (tugispetsialisti teenus, individuaalne õppekava, täiendav juhendamine õpetaja poolt) on privileeg teiste laste ees.	1	2	3	4	5
15. Õpetajatel on suurem moraalne vastutus pakkuda tuge pigem õpiraskustega lastele kui andekatele lastele.	1	2	3	4	5
16. Meie lasteaiad vastavad juba andekate vajadustele (nt. pakutakse tugispetsialisti teenust, individuaalset õppekava; täiendavat õpetajapoolset juhendamist; huviringides osalemist).	1	2	3	4	5
17. Lapsevanemal on suur vastutus lapse annete arendamise ees.	1	2	3	4	5
18. Andekaid lapsi eelistatakse meie lasteaias teistele lastele.	1	2	3	4	5
19. Meie tähelepanu peaks olema keskmise võimekusega lastel, sest nemad on meie ühiskonna ressursid.	1	2	3	4	5
20. Andekad lapsed võivad muutuda edevaks või egoistlikuks, kui neile pööratakse erilist tähelepanu.	1	2	3	4	5

21. Andekad lapsed on meie ühiskonna väärtuslik ressurss.	1	2	3	4	5
22. Tahaksin väga, et mind võiks pidada andekaks inimeseks.	1	2	3	4	5
23. Pakkudes andekatele lastele spetsiaalset haridusteenust (tugispetsialisti teenus, individuaalne õppekava, täiendav juhendamine õpetaja poolt, huviringides osalemine), valmistame ette ühiskonna domineeriva klassi (tulevasi) liikmeid.	1	2	3	4	5
24. Täna andekad lapsed on meie tulevikuühiskonna liidrid.	1	2	3	4	5
25. Lapsel, kes on määratletud kui andekas on keerulisem sõpru leida.	1	2	3	4	5
26. Mõned õpetajad tunnevad, et andekad lapsed ohustavad nende autoriteeti.	1	2	3	4	5
27. Andekad on tihti kõrvale tõrjutud eakaaslaste poolt, sest nende peale ollakse kadedad.	1	2	3	4	5
28. Parim viis andekate laste vajaduste rahuldamiseks on jagada lasteaias lapsed tasemerühmadeks (nt. kõik andekad õpivad koos).	1	2	3	4	5
29. Kui andekad paigutada eraldi rühma (rühm, kus andekad lapsed õpivad koos), siis tunnevad teised lapsed ennast alavääristatuna.	1	2	3	4	5
30. Andekale lapsele on kahjulikum aja raiskamine tavalises rühmas, kui kohanemine vanemasse rühma üleviimisega.	1	2	3	4	5
31. Andekad lapsed tuleks jätta tavarühma, kuna nad on teistele lastele intellektuaalselt ergutavad.	1	2	3	4	5
32. Eraldades lapsed andekateks ja teisteks gruppideks, suurendame laste sildistamist (nt. võimekas- vähem võimekam).	1	2	3	4	5
33. Andekad lapsed, kel lastakse tegutseda koos endast vanemate lastega võivad tunda raskusi sotsiaalse kohanemisega vanemate laste rühmas.	1	2	3	4	5
34. Andeka lapse üleviimine endast vanemate laste rühma toimub tavaliselt vanemate surve all.	1	2	3	4	5
35. Andeka lapse üleviimine vanemate laste rühma võib lapse olulistest asjadest ilma jätta (neil võivad teadmisesse „augud“ tekkida).	1	2	3	4	5
36. Suuremal hulgal andekatel lastel peaks olema võimalus õppida koos endast vanemate lastega (vanemate laste rühmas).	1	2	3	4	5

Suur tänu vastamast!

LISA 2. Vastajate keskmised tulemused üksikväidetena

Küsimustiku väited	Valim	Keskmine tulemus	t- statistik	p- väärtus
1. Meie lasteaed peaks võimaldama andekatele lastele järgmist spetsiaalset haridusteenust: tugispetsialisti teenust.	Lasteaiaõpetajad	3,11	3,635	0,000
	Üliõpilased	3,94		
2. Meie lasteaed peaks võimaldama andekatele lastele järgmist spetsiaalset haridusteenust: individuaalset õppekava.	Lasteaiaõpetajad	3,51	2,845	0,005
	Üliõpilased	4,15		
3. Meie lasteaed peaks võimaldama andekatele lastele järgmist spetsiaalset haridusteenust: täiendavat juhendamist õpetaja poolt.	Lasteaiaõpetajad	4,18	1,348	0,181
	Üliõpilased	4,42		
4. Meie lasteaed peaks võimaldama andekatele lastele järgmist spetsiaalset haridusteenust: haridusprogrammides/projektides/huviringides osalemist.	Lasteaiaõpetajad	3,76	3,072	0,003
	Üliõpilased	4,44		
5. Andekatel lastel on tihti lasteaias igav.	Lasteaiaõpetajad	3,09	1,262	0,210
	Üliõpilased	3,40		
6. Andekad lapsed raiskavad tavarühmas oma aega.	Lasteaiaõpetajad	2,05	1,038	0,302
	Üliõpilased	2,27		
7. Meie lasteaias ignoreeritakse tihtipeale andekate laste hariduslikke vajadusi (nt. nad on vaimselt võimekamad ja vajavad õppe mitmekesistamist; õppe kiirendamist).	Lasteaiaõpetajad	2,26	3,260	0,002
	Üliõpilased	3,02		
8. Andekad lapsed vajavad meie (lasteaiaõpetaja) tähelepanu selleks, et oma võimeid arendada.	Lasteaiaõpetajad	4,09	2,146	0,035
	Üliõpilased	4,42		
9. Me peame maksimaalselt arendama kõigi andekate laste andeid, et ühiskond edeneks.	Lasteaiaõpetajad	3,80	1,723	0,088
	Üliõpilased	4,15		
10. Kuna me toetame õpiraskustega (ja käitumisraskustega) lapsi, siis peaksime sama tegema andekate lastega.	Lasteaiaõpetajad	4,42	0,838	0,404
	Üliõpilased	4,54		

11. Tavarühma õppekava summutab andekate laste intellektuaalset uudishimu.	Lasteaiaõpetajad	2,51	2,824	0,006
	Üliõpilased	3,17		
12. Õpiraskustega lapsed vajavad rohkem spetsiaalset haridusteenust (nt. tugispetsialisti teenus, individuaalne õppekava, õpetajapoolne täiendav juhendamine) kui andekad lapsed.	Lasteaiaõpetajad	3,47	1,317	0,191
	Üliõpilased	3,73		
13. Süvaõppekursused (nt. Tartu Ülikooli teaduskoolis pakutavad kursused), mis on mõeldud andekatele lastele võivad tekitada elitaarset suhtumist (st. eliidile loodud).	Lasteaiaõpetajad	2,71	2,276	0,025
	Üliõpilased	3,19		
14. Andekatele mõeldud spetsiaalne haridusteenus (tugispetsialisti teenus, individuaalne õppekava, täiendav juhendamine õpetaja poolt) on privileeg teiste laste ees.	Lasteaiaõpetajad	2,71	0,432	0,667
	Üliõpilased	2,81		
15. Õpetajatel on suurem moraalne vastutus pakkuda tuge pigem õpiraskustega lastele kui andekatele lastele.	Lasteaiaõpetajad	3,24	3,122	0,002
	Üliõpilased	3,92		
16. Meie lasteaiad vastavad juba andekate vajadustele (nt. pakutakse tugispetsialisti teenust, individuaalset õppekava; täiendavat õpetajapoolset juhendamist; huviringides osalemist).	Lasteaiaõpetajad	2,84	0,706	0,482
	Üliõpilased	2,68		
17. Lapsevanemal on suur vastutus lapse annete arendamise ees.	Lasteaiaõpetajad	4,56	0,332	0,741
	Üliõpilased	4,50		
18. Andekaid lapsi eelistatakse meie lasteaias õpetajate poolt.	Lasteaiaõpetajad	1,71	1,828	0,071
	Üliõpilased	2,10		
19. Meie tähelepanu peaks olema keskmise võimekusega lastel, sest nemad on meie ühiskonna ressurss.	Lasteaiaõpetajad	2,56	0,669	0,505
	Üliõpilased	2,40		
20. Andekad lapsed võivad muutuda edevaks või egoistlikuks, kui neile pööratakse erilist tähelepanu.	Lasteaiaõpetajad	2,67	2,185	0,032
	Üliõpilased	3,21		
21. Andekad lapsed on meie ühiskonna väärtuslik ressurss.	Lasteaiaõpetajad	4,09	0,682	0,497
	Üliõpilased	3,96		
22. Tahaksin väga, et mind võiks pidada andekaks inimeseks.	Lasteaiaõpetajad	3,20	1,611	0,111
	Üliõpilased	3,56		

23. Pakkudes andekatele lastele spetsiaalset haridusteenust (tugispetsialisti teenus, individuaalne õppekava, täiendav juhendamine õpetaja poolt, huviringides osalemine), valmistame ette ühiskonna domineeriva klassi (tulevasi) liikmeid.	Lasteaiaõpetajad	3,38	1,963	0,053
	Üliõpilased	2,96		
24. Tänapäevased andekad lapsed on meie tulevikuühiskonna liidrid.	Lasteaiaõpetajad	2,78	1,433	0,155
	Üliõpilased	3,04		
25. Lapsel, kes on määratletud kui andekas on keerulisem sõpru leida.	Lasteaiaõpetajad	2,47	1,041	0,301
	Üliõpilased	2,71		
26. Mõned õpetajad tunnevad, et andekad lapsed ohustavad nende autoriteeti.	Lasteaiaõpetajad	2,20	0,830	0,175
	Üliõpilased	2,38		
27. Andekad on tihti kõrvale tõrjutud eakaaslaste poolt, sest nende peale ollakse kadedad.	Lasteaiaõpetajad	2,02	2,828	0,006
	Üliõpilased	2,65		
28. Parim viis andekate laste vajaduste rahuldamiseks on jagada lasteaias lapsed tasemerühmadeks (nt. kõik andekad õpivad koos).	Lasteaiaõpetajad	2,00	2,585	0,011
	Üliõpilased	2,65		
29. Kui andekad paigutata eraldi rühma (rühm, kus andekad lapsed õpivad koos), siis tunnevad teised lapsed ennast alavääristatuna.	Lasteaiaõpetajad	3,11	1,956	0,054
	Üliõpilased	2,67		
30. Andekale lapsele on kahjulikum aja raiskamine tavalises rühmas, kui kohanemine vanemasse rühma üleviimisega.	Lasteaiaõpetajad	3,49	2,406	0,018
	Üliõpilased	3,00		
31. Andekad lapsed tuleks jätta tavarühma, kuna nad on teistele lastele intellektuaalselt ergutavad.	Lasteaiaõpetajad	2,02	1,672	0,098
	Üliõpilased	2,29		
32. Eraldades lapsed andekateks ja teisteks gruppideks, suurendame laste sildistamist (nt. võimekas- vähem võimekam).	Lasteaiaõpetajad	3,96	0,676	0,501
	Üliõpilased	4,10		
33. Andekad lapsed, kel lastakse tegutseda koos endast vanemate lastega võivad tunda raskusi sotsiaalse kohanemisega vanemate laste rühmas.	Lasteaiaõpetajad	2,67	0,627	0,532
	Üliõpilased	2,54		
34. Andeka lapse üleviimine endast vanemate laste rühma toimub tavaliselt vanemate surve all.	Lasteaiaõpetajad	3,42	0,077	0,939
	Üliõpilased	3,44		

35. Andeka lapse üleviimine vanemate laste rühma võib lapse olulistest asjadest ilma jätta (neil võivad teadmistesse „augud“ tekkida).	Lasteaiaõpetajad	2,78	1,482	0,142
	Üliõpilased	2,48		
36. Suuremal hulgal andekatel lastel peaks olema võimalus õppida koos endast vanemate lastega (vanemate laste rühmas).	Lasteaiaõpetajad	2,67	3,197	0,002
	Üliõpilased	3,27		

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kadi Ojalill,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Lasteaiaõpetajate ja õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate laste hariduse suhtes,

mille juhendaja on Merle Taimalu,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kadi Ojalill

20.04.2020